

Bősze Péter

Gyógynövénynevek

Hozzászólók: Berényi Mihály, Csupor Dezső, Klebovich Imre, Ludányi Zsófia, Paál Tamás, Rácz János, Szabó István, Szabó T. Attila, Szőke Éva, Uray Katalin, Varga Csaba, Vincze Judit

A gyógynövények, gyógynövénykészítmények neveinek írásával kapcsolatban sok a bizonytalanság. Az alábbi szócsoportokkal kapcsolatban kérem minden hozzászóló javaslatát a közös állásfoglalás kialakításához.

csukamájolaj + szirup
 mák + alkaloid
 körömvirág + alkaloid
 citromfű + tea
 bodza + tea
 bodza + krém
 gyógyfű + kezelés
 orvosi tüdőfű + krém
 fekete mustár + mag
 fekete mustár + oldat
 fekete mustár + levél + szirup
 zsályalevél + tinktúra
 körömvirág + kenőcs
 körömvirág + szaponin
 orbáncfű + alkaloid
 orvosi tüdőfű + flavonoid
 gyapjas gyöngyajakfű + tableta

HOZZÁSZÓLÁSOK

Berényi Mihály

Nagyon fontos a kérdés, de valószínűleg nem lesz két azonos vélemény. Az írásmódban a 6 : 3-as szabály követését javaslom.

Felmerül továbbá bennem a kérdés, hogy ezeket a gyógyteaneveket ki hagyta jóvá: *Csipkebogyó hús*, *Bodza virág filtertea*, *Ananász kivonat papayával*, *Gyermek kékáfonyával*, *Hársfa-virág/Hársfavirág*, *Anti-Cold Kids Herbal Tea* Gyermekeknek, *Fekete bodza virág*, *Mezei zsurló meddő hajtás* stb.

A javasolt írásmódok a következők:

csukamájolaj + szirup: csukamájolaj szirup
 mák + alkaloid: mákalkaloid
 körömvirág + alkaloid: körömvirág-alkaloid
 citromfű + tea: citromfű tea
 bodza + tea: bodzatea (pontosabban: bodzavirág tea)
 bodza + krém: bodzakrém
 gyógyfű + kezelés: gyógyfüves kezelés
 orvosi tüdőfű + krém: orvosi tüdőfű krém
 fekete mustár + mag: feketemustármag/feketemustár-mag
 fekete mustár + oldat: feketemustár-oldat/fekete mustár oldat
 fekete mustár + levél + szirup: feketemustár-levél szirup
 zsályalevél + tinktúra: zsályalevél tinktúra
 körömvirág + kenőcs: körömvirág kenőcs
 körömvirág + szaponin: körömvirág-szaponin
 orbáncfű + alkaloid: orbáncfű-alkaloid
 orvosi tüdőfű + flavonoid: orvositüdőfű-flavonoid
 gyapjas gyöngyajakfű + tableta: gyapjas gyöngyajakú tableta

Csupor Dezső

Az ilyen jellegű kifejezések, szóösszetételek írása valóban nagyon kérdéses, olykor kifejezetten nehézkes. A magyar nyelv szabályai szerint írva néha nagyon hosszú, körülményes összetételek születnek. Elfogadva az egybeírás elsőbbségét, de tekintettel a „szokásjogra” a következő javaslataim lennének:

mákalkaloid, ópiumalkaloid, Papaver-alkaloid

Tehát magyar szó esetén egybe, idegen esetén írjuk kötőjellel.

Salvia officinalis = 'orvosi zsálya, zsályalevél, orvosizsályalevél'

A magyar kéttagú külön írandó, a drognév egybe, kéttagú drognév pedig kötőjellel.

Salvia-levél

A latin drognevet írjuk kötőjellel. A jelölt köznevesülés nem jellemző (*szályalevél*), ezt nem érdemes szabállyá fogalmazni.

Salvia-glikozid, zsályaglikozid:

Az írásmód követi a fenti elvet.

Pulmonaria officinalis = 'orvosi tüdőfű, pettyegett tüdőfű,
Pulmonaria-flavonoidok, Pulmonaria officinalis-flavonoid,
Pulmonaria-levél, tüdőfű-flavonoid, pettyegetttüdőfű-flavonoid

A fentiek alapján.

Az bizonyos, hogy sok szakszövegben megfigyelhető a mindent különírás elve, amely véleményem szerint nem megoldás és nem követendő. Tökéletes szabály azonban sajnos nincs.

Ludányi Zsófia

A gyógynövények, gyógynövénykészítmények helyesírásával kapcsolatban az AkH. külön- és egybeírással foglalkozó szabálypontjai igazítanak el.

A két tagból álló összetételeket egybeírjuk: *mákalkaloid, bodzatea, bodzakrém.*

A kettőnél több tagú összetételeket a szótagszámlálás szabálya szerint írjuk. Ha a szótagszám legfeljebb hat, egybeírjuk: *citromfűtea, gyógyfűkezelés, körömvirágkenőcs.* Ha a szótagszám meghaladja a hatot, kötőjellel tagoljuk a fő összetételi határon: *csukamájolaj-szirup, körömvirág-alkaloid, körömvirág-szaponin, orbáncfű-alkaloid, zsályalevél-tinktúra.* (AkH. 139. pont.)

Ha a gyógynövény neve két (vagy több) különírt tagból álló szerkezet, és a szerkezet egészéhez kapcsolódik utótag, akkor az egyébként különírandó részt az új alakulatban egybeírjuk, és ehhez az utótagot (a szótagszámtól függetlenül) kötőjellel kapcsoljuk: *orvositüdőfű-krém, feketemustár-mag, feketemustár-oldat, feketemustárlevél-szirup, orvositüdőfű-flavonoid, gyapjasgyöngyajakfű-tabletta.* [AkH. 141. b) pont, a korábbi szabályzat ezt második mozgósabálynak nevezte.]

Paál Tamás, Klebovits Imre

A VIII. kiadású *Magyar Gyógyszerkönyv* (Ph. Hg. VIII.) elnevezéseiből indultunk ki. (Ez szakított a VII. *Magyar Gyógyszerkönyv* elnevezésformáival.) Ha az ember tanulmányozza a Ph. Hg. VIII. növénydrog-cikkelyeit, az alábbi elv rajzolódik ki, amelyet az esetek döntő többségében (legalábbis az utóbbi kiadású kötetekben) be is tartanak.

A Ph. Hg. VIII-ban

- Latinul kivétel nélkül külön íródik a növény- és a családnév (*Salvia officinalis, Cassia augustifolia, Sambucus nigra*).
- A magyarra való átírás ezt (a növénynevek esetében) követi (*Orvosi zsálya, Tinnevell szenna, Fekete bodza*).
- A drog latin leírása követi a különírást szabályt (*Salviae officinalis folium, Sennae folium, Sambuci flos*).
- A drog magyar nevének leírása azonban már két részre különül (s ez az alábbiak szerint következetes is):

– Ahol a növénynek nincs jelzője, ott egyszerűen a szótagszám szerinti írás szabályait követi: *szennalevél, szalvialevél*; de még ilyen a *Salicis cortex* (fűzfakéreg), *Rosmarini folium* (rozmaringlevél).

– Ahol viszont van jelző, ott különírja: *tinnevell szenna termés, orvosi zsálya levél, fekete bodza virág* (ugyanis láttuk, hogy a növény jelzőjét és nevét sosem írja egybe, például nem írja, hogy *orvosizsálya*, mert nem lenne észszerű *orvosi zsályalevelet* vagy *fekete bodza-virágot* írni, mivel a jelző nem az utótagnak a jelzője: nem fekete (színű) bodzavirágról, hanem a fekete bodza virágjáról van szó!.

Megjegyzem, ahol nem jelzőről van szó, ott is a szótagszám szerint képezi a nevet: *Salvia sclerea* (muskotályzsálya), *Sabalis serrulata* (szabálpálma).

- Ha hatóanyagot vagy a drogból készült galenusi készítményt említ, akkor az utóbbit szigorúan kötőjellel fűzi az előző taghoz, ezért – a fenti elvből kiindulva – értelemszerűen feladja az előző szabályokat, ha kell. Így a különírás helyett inkább kötőjelesen szerepel: *orvosizsálya-levél-tinktúra* (képzjük el a többi lehetőséget: *orvosi zsálya levél-tinktúra, orvosi-zsálya-levél-tinktúra, orvosi zsályalevél-tinktúra* stb.; egyik sem lenne észszerű!). A fenti megjegyzés alapján *muskotályzsálya-olaj* stb.

Az előzőek szerint, értelemszerűen a többi példa: *zsálya-glikozid, szalvia-glikozid, pulmonaria-flavonoidok, pettyegett-tüdőfű-flavonoid* (noha ezt a kifejezést így elkerülném), *ópium-alkaloid, mák-alkaloid* stb.

Még egy megjegyzés: azért a *Gyógyszerkönyvből* indultunk ki, mert a) ez a hivatalos, b) az egyetemek szóképzési szabályait erősen torzítja az általam megfigyelt „úgy tanítom, ahogyan én is tanultam” szokás.

A javasolt írásmódok tehát:

csukamájolaj szirup
mák-alkaloid,
citromfű tea
bodza tea
bodza krém
gyógyfű-kezelés
orvositüdőfű krém
feketemustár-mag
feketemustár oldat
zsályalevél tinktúra,
körömvirág krém
körömvirág-szaponin,
orbáncfű-alkaloid, orvositüdőfű-flavonoid
gyapjas-gyöngyajakfű-tabletta (ezt elkerülném, inkább írnam, hogy *gyapjas gyöngyajakfűből készült tablettá*)

Rácz János

Én a többszörösen összetett és a kéttagú (faji jelző + generikus név) növénynevekhez kötőjellel illesztem a *krém*, *szirup*, *kenőcs*, *alkaloid* stb. szavakat. A többivel egybeírnám, pl. *bodzatea*, *bodzakrém*, *citromfűtea* stb.

Siptár Péter

A javasolt írásmódok a következők:

csukamájolaj + *szirup*: *csukamájolaj-szirup*
mák + *alkaloid*: *mákalkaloid*
körömvirág + *alkaloid*: *körömvirág-alkaloid*
citromfű + *tea*: *citromfűtea*
bodza + *tea*: *bodzatea*
bodza + *krém*: *bodzakrém*
gyógyfű + *kezelés*: *gyógyfűkezelés*
orvosi tüdőfű + *krém*: *orvositüdőfű-krém*
fekete mustár + *mag*: *feketemustár-mag*
fekete mustár + *oldat*: *feketemustár-oldat*
fekete mustár + *levél* + *szirup*: *feketemustárlevél-szirup*
zsályalevél + *tinktúra*: *zsályalevél-tinktúra*
körömvirág + *kenőcs*: *körömvirágkenőcs*
körömvirág + *szaponin*: *körömvirág-szaponin*
orbáncfű + *alkaloid*: *orbáncfű-alkaloid*
orvosi tüdőfű + *flavonoid*: *orvositüdőfű-flavonoid*
gyapjas gyöngyajakfű + *tabletta*: *gyapjas gyöngyajakfű tabletta*

A szabályzatszerű megoldás pártján vagyok, kivéve a legutolsót; itt a „szabályos” *gyapjasgyöngyajakfű-tabletta* nagyon körülményes lenne.

Szabó István

Növényntani vonatkozásban *A magyar növénynevek helyesírási szabályzata* (5) érvényes (a továbbiakban Szabályzat.) A növénynevek helyesírásának a szabályozása nagyon következetes. Figyelembe kell venni ugyanis a fajnál magasabb fokú rendszertani egységekkel (elsősorban a nemzetségnevekkel) való egyeztetést. Ez nem csupán formai kérdés, hanem fajnak rendszertani besorolását illetően követelményeknek kell megfelelnie.

A fajok kettős nevezéktana a különféle fajok világszerte egységes, az anyanyelvi eltérésektől független elnevezését biztosítja Linné (1753) óta. A fajok tudományos neveinek felépítése a generikus (genus proximum) és specifikus (differentia specifica) logikai elvét követi. A kettős nevet alkotó első szó a generikus név egyúttal jelzi az adott faj nemzetség szintű rendszertani helyét is. A fajok tudományos neveinek anyanyelvi megfelelőjének – mi esetünkben a magyar – a hivatalos névnek az anyanyelvi szókészletével és helyesírásával kell felelősen lennie a fenti logikai elv maradéktalanul érvényesüléséért. A tulajdonnév jellegű a növényfaj tudományos neve (*Sambucus nigra* L.), viszont köznévi jellegű a hivatalos magyar neve (*fekete bodza*) és annak társneve (*borzafa*, *bojza*, *boz*).

A gyógynövények hivatalos tudományos és magyar nevének írásakor is ezt a Szabályzatot kell követni. A Szabályzat vonatkozik a drogok és hatóanyagok kétszavú hivatalos neveiben a növényfaj helyesírására is. Ebben a tekintetben a hagyományos gyógyszerészet kissé konzervatív, de mérsékelt sebességgel követve elérte a mai nevezéktan használatát, de a régi is megtűrt, különös tekintettel arra, hogy régi könyvek, receptek (korábbi, már nem hivatalos gyógyszerkönyvek – Ph.Hg. és FoNo) is forgalomban vannak, elérhetőek [pl. *Cynosbati fructus* → *Rosae (caninae) pseudofructus*, *gyökértörzs* → *gyöktörzs*]. E példák egyúttal felhívják a figyelmet a drogot biztosító növényi rész (szerv) szervezettani szakkifejezésének helyes használatára és helyesírására is (1).

A hivatalos magyar növénynevek használata az egyértelműség érdekében szükséges, ezért kívántassék meg a rájuk vonatkozó, flóraművekben, szakszótárakban kodifikált helyesírásuk. Véleményem szerint a növénynevek esetében a tudományos névadás generikus-specifikus posztulátumát köznyelvi szabályzat ne írja felül.

Kívánt hatóanyagot tartalmazó növényi részek, szervek, illetve a belőlük készülő drogok és készítmények nevének írásakor egyrészt a Szabályzatot kell, valamint a növényntani szakkifejezések szótárait ajánlatos használni az egyértelműség végett, másrészt az érvényes gyógyszerkönyv használata kötelező. A növényi szervek és drogok hatóanyagaikkal együttes megnevezésekor a magyar helyesírási szabályzat előírásai érvényesek (pl. egybeírás, különírás szabályozása), a növény- és drognevek fenti szabályozásának betartásával. Ezt a Magyar Szabvány – amíg érvényes volt – egyértelműen megadta, de mindenképpen mérvadóak Dános Béla tan- és szakkönyvei (2, 3, 4).

A hivatalos gyógyszerkönyv és receptkönyv tartalmán túl számos együttes (kombináció) létezik:

Csukamájolaj szirup: (oleum jecoris aselli) halfajok májából nyert olaj (főként tőkehal-májolaj) táplálékkiegészítő szer készítménye általában kúraszerűen alkalmazva (lásd még: *csukamájolaj kapszula*, *csukamájolaj krém*, *csukamájolaj kúra*). Nem növényntani név, nem kívánok foglalkozni vele, csak annyit, hogy három tagból összevonva állandósult összetett szó.

Mák alkaloid: a *Papaver somniferum* hatóanyaga. Növényntai szempontból nincs vele gond.

Körömvirág alkaloid: *Calendula officinalis* hatóanyag. A *Calendula* magyar megfelelője a körömvirág.

Körömvirág kenőcs: készítmény (lásd korábban is)

Körömvirág szaponin: hatóanyag (lásd korábban is)

Citromfű tea: *Melissa officinalis* virágzó leveles hajtás drogból származó készítmény. A *Melissa* magyar megfelelője a citromfű, amely azonos alakú a drog nevével (*Melissae herba* esetében nem használjuk: citromfű fű)

Bodzatea: Sambucus nigra fekete bodza virágzat drogból (Sambuci flos) származó készítmény. Mint „kiemelt szó”, a helyesírási szabályzat szerint egybeírható. Ugyanakkor más vadon élő bodzafaj is van hazánkban (gyalog bodza, fürtös bodza), azonban általában csak *bodza* névvel illetik a fekete bodzát. Etnobotanikai, etnomedicina tanulmányokban egyértelműsíteni szükséges. Több, ehhez hasonló nevezék-tani eset van.

Bodzakrém: Sambucus nigra fekete bodza virágzat drogból (Sambuci flos) származó készítmény. Mint „kiemelt szó”, a helyesírási szabályzat szerint egybeírható.

Gyógyfű kezelés: a növényismeret = fűvészet párosításból származó szóösszetétel, tulajdonképpen gyógynövény kezelés. Lásd még: eladó leány (nem a leány árusít), eladó ház (nem a ház árusít)

Orvosi tüdőfű krém: Pulmonaria officinalis herba, vagy folium drog felhasználásával készült készítmény (krém). A növény hivatalos magyar neve *pettyegtetett (orvosi) tüdőfű*, tehát az „orvosi” társnév. Nincs orvosi tüdőfűkrém és nem orvosi tüdőfűkrém, ezért helyesen írva orvosi tüdőfű krém a készítmény neve.

Orvosi tüdőfű flavonoid: a Pulmonaria officinalis hatóanyaga.

Fekete mustár mag: a Brassica nigra fekete mustár magja. *Feketemustár* nem helyes, mert nincs jelentésváltozás olyan értelemben, mint a kékliliom (Iris germanica), a sárgaliliom (Hemerocallis gen.) összevetve a liliumfajok (Lilium) esetében. A mustár (vagy fehér mustár) a Sinapis nemzetségbe, a fekete mustár a Brassica nemzetségbe tartozó faj. A fekete mustármag sem helyes, mert nem arról van szó, hogy a maghéj színe sárga, zöld vagy fekete, habár ezen esetben történetesen az.

Fekete mustár oldat: készítmény, amely az illékony mustárolaj alkoholos oldata. Nem arról van szó, hogy fekete mustároladat-e vagy más színű-e. Feketemustár faj pedig nincsen.

Fekete mustár levél szirup: ez is készítmény lehet. *Levélszirup* írásmód elfogadható, de *fekete mustárlevél* és *feketemustár* az előző példa alapján nem.

Zsályalevél tinktúra: Salvia officinalis herba készítmény (alkoholos kivonat). Több zsályafaj létezik, de általában orvosi zsályára gondolunk, pedig nem mindig egyértelmű. Például a muskotály zsálya nem tartalmaz káros tujont. Tehát esetenként mindinkább indokolt a pontos megnevezés.

Orbánfű alkaloid: az orbánfű (Hypericum perforatum) hatóanyaga.

Gyapjas gyöngyajakfű tablettá: Gyapjas gyöngyajak (Leonurus lanatus) herba (Leonuri lanati herba) gyöngyajakfű felhasználásával készült tablettá.

Kukoricaolaj, kukoricacsíra olaj: Zea mays szemtermés csírájának étkezési olaja. Két, illetve három tagból összevonva állandósult összetett szó.

Gyümölcsstea: a nem tea faj (Thea syn. Camelia sp.) levelének, hanem más fajok leveleinek, virágainak, gyümölcsseinek

felhasználásával készült, koffeint nem tartalmazó főzetek összefoglaló neve.

Fakátrány (Pix lithanthracis): Fásszárú növények faanyagának policiklusos aromás szénhidrogénekben gazdag száraz lepárlási terméke. Gyógyászati szempontból egyre korszerűtebb. Állandósult szóösszetétel.

IRODALOM

1. Darók Judit *Növényanatómiai-botanikai terminológiai szótár* Budapest, Akadémiai Kiadó 2011.
2. Dános Béla *Farmakobotanika – kemotaxonómia* Budapest, Argumentum 1997.
3. Dános Béla *Farmakobotanika. A gyógynövénytan alapjai* Budapest, Argumentum 1997.
4. Dános Béla *Farmakobotanika – gyógynövényismeret* Budapest, Semmelweis 2006.
5. Priszter Szaniszló *A magyar növénynevek helyesírási szabályzata* Budapest, Kossuth Nyomda 1985:1–15.

Szabó T. Attila

Ami a kérdést illeti, szándékosan nem néztem utána a szabályoknak, és csak a józan eszemet követem.

A növénynevek helyesírását azonban nem lehet megkerülni, mert az a botanikában tartalmat is takar(hat): például a *köröm virág* nem azonos a *körömvirággal*. Ilyen oldalról nézve én a *zsálya levél* kapcsolatot külön írnám. A többi növénynév rendben volna; bár az *orvosi tüdőfű fő* neve(!) *pettyegtetett tüdőfű*; az *orvosi* csak zárjeles társnév – de ez most lényegtelen.

Minden más esetben a legegyszerűbb megoldás, vagyis a különírás mellett szavaznék (nem kellene szabályozgatni), de a *levél-szirup* típusú esetekben a kötőjeles szerkezet is szóba jöhet.

Szöke Éva

A küldött elnevezések helyesírásával kapcsolatban az alábbi változatokat javaslom elfogadni:

mákalkaloid, ópiumalkaloid, Papaver-alkaloid
Salvia officinalis = 'orvosi zsálya', *zsályalevél, orvosi zsályalevél, Salvia-levél*
Salvia-glikozid vagy *zsályaglikozid, orvosi zsályaglikozid*
Pulmonaria officinalis = 'orvosi tüdőfű' (pettyegtetett tüdőfű)
Pulmonaria-flavonoidok, Pulmonaria-levél, tüdőflavonoid
 vagy *pettyegtetett tüdőflavonoid, Pulmonaria officinalis-flavonoid*

Uray Katalin

Mindegyik utótag (*tea, oldat, krém, kenőcs, szirup, kezelés, tablettá, alkaloid, flavonid, szaponin*) olyan, hogy elvben egybeírandó az előtaggal, így az egyszerű szóösszetételek esetében az egybeírás egyértelmű: *mákalkaloid, bodzatea, bodzakrém*.

Mivel a többszörös összetételeket is egybeírjuk, ha a 6 szótagot nem haladja meg az összetett szó hossza, szintén egybeírhatóak a következők: *citromfűtea, gyógyfűkezelés, körömvirágkenőcs*.

N.b: az interneten ezek a szavak különírvá találhatóak meg, illetve a *gyógyfűkezelés* nem található.

A 6 szótag feletti többes összetételek a fő összetétel határán kötőjellel elválaszthatóak:

Csukamájolaj-szirup, körömvirág-alkaloid, körömvirág-szaponin, zsályalevél-tinktúra, orbáncfű-alkaloid.

A mozgósabályok szerint (A magyar helyesírás szabályai, 12. kiadás (2015) 141.b pont):

„Ha egy különírt szókapcsolat (pl. hajlított bútor) olyan utótagot kap (pl. gyár), amely az egészhez járul, az egyébként különírandó előrészt az új alakulatban egybeírjuk, és ehhez az utótagot (a szótagszámtól függetlenül) kötőjellel kapcsoljuk (hajlítottbútor-gyár)”. A 141.a pont szerint hasonló esetekben a 6-szótagos határt is figyelmen kívül szokás hagyni (kerekasztal-konferencia, de: kerekasztalkonferencia-rendezés).

Ennek mintájára a *fekete mustár* és az *orvosi tüdőfű* megfelelő összetételei a véleményem szerint a következőképpen írhatóak:

Orvositüdőfű-krém, orvositüdőfű-flavonoid, feketemustármag, feketemustár-oldat.

A szótagszám alapján ugyanakkor az is lehet, hogy a *feketemustármag* írásmód lenne a helyes.

Feketemustárlevél-szirup és a *gyapjasgyöngyajakfű-tabletta* összetételek már túlzónak tűnnek, bár a fentiek alapján szabályosak lehetnek, ezeket így írnám: *feketemustár-levél szirup, gyapjas gyöngyajakfű tablettá*.

Mivel ezek az összetételek kereskedelmi forgalomba jutó termékekre kerülhetnek, ezért a szerkezetes megoldások sajnos nem használhatóak (*fekete mustár leveléből készült szirup, gyapjas gyöngyajakfűből készült tablettá*).

Varga Csaba

Javaslataim a következők:

<i>csukamájolaj + szirup:</i>	<i>csukamájolaj-szirup</i>
<i>mák + alkaloid:</i>	<i>mákalkaloid</i>
<i>körömvirág + alkaloid:</i>	<i>körömvirág-alkaloid</i>
<i>citromfű + tea:</i>	<i>citromfűtea (Earl Grey tea, Roiboos tea?)</i>
<i>bodza + tea:</i>	<i>bodzatea (somlé, kökényfőzet stb.)</i>
<i>bodza + krém:</i>	<i>bodzakrém</i>
<i>gyógyfű + kezelés:</i>	<i>gyógyfűves kezelés</i>

<i>orvosi tüdőfű + krém:</i>	<i>orvosi tüdőfű krém, orvositüdőfű-krém</i>
<i>fekete mustár + mag:</i>	<i>feketemustármag</i>
<i>fekete mustár + oldat:</i>	<i>feketemustár-oldat (? oldata kémiai anyagnak van)</i>
<i>fekete mustár + levél + szirup:</i>	<i>ezt körülírnám</i>
<i>zsályalevél + tinktúra:</i>	<i>zsályalevél-tinktúra</i>
<i>körömvirág + kenőcs:</i>	<i>körömvirágkenőcs</i>
<i>körömvirág + szaponin:</i>	<i>körömvirág-szaponin</i>
<i>orbáncfű + alkaloid:</i>	<i>orbáncfű-alkaloid</i>
<i>orvosi tüdőfű + flavonoid:</i>	<i>orvosi tüdőfű-flavonoid (de különírvá is elfogadható)</i>
<i>gyapjas gyöngyajakfű + tablettá:</i>	<i>gyapjas gyöngyajakfű tablettá</i>

Továbbá: *magas(?) feketenadálytő-tartalmú krém, édesgyökér-kivonat, sőtűrő növénypopuláció/sőtűrőnövény-populáció* (logikailag különbözik, de tartalmilag egyet jelent).

Vincze Judit

A téma és a kérdés nagyon időszerű, sokszor találkozom vele. Alap szakkönyvek szerkesztésekor is számtalanszor szembesülünk a gyógynövények írásmódjának nehézségeivel. Például a VIII. Magyar Gyógyszerkönyv szerkesztésekor kemény fejtörést okozott, és sokszor egyeztettem a tartalmi szerkesztőkkel hasonló kérdésekben. Mivel alapszakmám gyógyszerész, így különösen érint és érdekel a téma.

A helyzetet bonyolítja, hogy a növényeknek van rendszertani, tudományos neve, magyar (honos) neve, sőt a(z) (szak)irodalomban többé-kevésbé rendszeresen előforduló névváltozata egyaránt. A névváltozatokat társnévként említik, van, amikor forrás-, dátummegjelölés is előfordul. A hivatalosan elfogadott gyógynövények és drogjaik nevei megtalálhatók a VIII. Magyar Gyógyszerkönyvben, amelynek írásmódja irányt mutat az orvosi szaknyelvi irodalomban is.

A kérdésfelvetésre nincs egységes szabály. Én ezt az elvet követem:

- növényneveket nem vonok össze mozgósabály alkalmazása ürügyén (*szennalevél*, de *alexandriai szenna levél*),
- figyelni kell a tárgyas, határozós és birtokos jelzős szóösszetételeket (jelölt és jelöletlen formák),
- a (gyógy)növények (drogok) és hatóanyagaik anyagnévek.

Míndezek alapján:

csukamájolaj + szirup: csukamájolaj szirup A csukamájolaj és szirup keveréke, de nem készítenek a csukamájolajból szirupot (anyagnév, egyik tagja összetett). Van gyári készítmény: *csukamájolaj kapszula*.

mák + alkaloid: mákalkaloid A mák alkaloidja a morfin.

körömvirág + alkaloid: körömvirág-alkaloid Inkább a *körömvirág illóolaja körömvirág illóolaj*, de: *körömvirág-flavonoid*

körömvirág + szaponin: körömvirág-szaponin

körömvirág + kenőcs: körömvirág kenőcs

citromfű + tea: citromfű tea

bodza + tea: bodzatea De: *fekete bodza tea*

bodza + krém: bodzakrém

gyógyfű + kezelés: gyógyfű kezelés

orvosi tüdőfű + krém: orvosi tüdőfű krém

fekete mustár + mag: fekete mustár mag De: *mustármag*.

Véleményem szerint hibás a gyakran előforduló írásmód: *fekete mustármag*, hiszen nem a mustármag fekete, hanem a fekete mustár magjáról van szó.

fekete mustár + oldat: fekete mustár oldat, sőt: *fekete mustár mag oldat*

fekete mustár + levél + szirup: fekete mustár levél szirup A fekete mustár leveléből készült szirup.

zsályalevél + tinktúra: zsályalevél tinktúra

orbáncfű + alkaloid: orbáncfű-alkaloid Inkább: *flavonoid* (hipericintartalma fontos). Így: *orbáncfű-flavonoid*

orvosi tüdőfű + flavonoid:

orvosi tüdőfű flavonoid De: *tüdőfű-flavonoid*

gyapjas gyöngyajakfű + tableta:

gyapjas gyöngyajakfű tableta De: ebből inkább teát készítenek (*gyapjas gyöngyajakfű tea*)

ÉRTÉKELÉS (Bószte Péter)

A felmérés érdekes, és megfontolandó tanulságokkal szolgál. Ijesztő, hogy mennyire szerteágazó az írásmód. A másik szembe-
szökő megfigyelés a szemléletkülönbség a nyelvészek és termé-
szettudományal foglalkozók között. Az előbbieket a helyesírási
formákat a szóalakulatok alapján szokványosan írják. A termé-
szettudományban ez tévedést okozhat.

Példák:

fekete mustár + levél nyelvészeti megközelítés: *feketemus-
tár-levél*

A növénytanász (Szabó István professzor) kifejti, hogy nincs *feketemustár* faj olyan értelemben, mint *sárgaliliom*, amely önálló faj. A *mustár* és a *fekete mustár* más-más nemzetségbe tartozó növény. A *fekete mustárlevél* sem helyes, mert nem a *mustárlevél* színéről van szó.

A *feketemustár-levél* keletkezhet a *feketemustár + levél* össze-
tételből vagy a *fekete mustár + levél* szerkezetből. A megkü-
lönbztetés az írásmódból lehetetlen, de a szövegkörnyezet
sem mindig segít.

sárga liliom + levél *sárgaliliom-levél*
sárgaliliom + levél *sárgaliliom-levél*

Két teljesen más növényről van szó. Az utóbbi értelemszerű-
en jelöletlen birtokos szerkezet (*sárgaliliom-levél*). A tévesz-
tés elkerülése az előző alakulat különírásával kerülhető el, de
a szerkezetes megoldás szabályosabb (*a sárga liliom levele*).

Ha a fenti elvet követjük, a *feketebodza-virág* összetétel egy-
értelműen a *feketebodza virága*, mert ha a *fekete bodza virága*
lenne, különírnánk (*fekete bodza virág*) – a helyesírással
kifejezzük a jelentést.

Számomra ez a legnagyobb okulás, amely megerősíti többször
hangoztatott nézetemet: a szakszavak írásának a **szakkifejezés
jelentését kell tükrözni**, akkor is, ha emiatt az írásmódja nincs
teljes összhangban a szóalakulatok szokványos írásával, például
nem alkalmazza a jelző egybeírasi szabályát (AkH 141.b. pont).
A másik lényeges következtetés az, hogy a szaknyelvi helyesírást
csak közösen: a nyelvészek és a szakemberek együttesen határoz-
hatják meg. Ezt példázza a jelenlegi szócsiszolás is.

A fentiek alapján a következők javasolhatók:

Növénynév	A gyógynövények rendszertani latin nevei tulajdonnévszerűek, a magyarok köznevek.
Latin növénynév:	Tulajdonnévszerű idegen szószervezetek; nagy kezdőbetűvel és különírjuk (<i>Salvia officinalis</i>)
Magyar növénynév:	Köznevek (<i>mák, citromfű, orvosi zsálya, fekete bodza</i>)
A gyógyhatású növényrész (drog)	
Latin név:	Tulajdonnévszerűek; nagy kezdőbetűvel és különírjuk (<i>Salviae officinalis folium, Sennae folium</i>) Előfordul magyar utótaggal írva: amelyet kötőjellel társítunk (<i>Salvia-levél, Salviae officinalis levél</i>). Ezek azonban felemás alakulatok, használatukat inkább kerüljük.
Magyar név:	<ul style="list-style-type: none"> Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (<i>zsályalevél, citromfülevél, fűzfakéreg, körömvirág</i>). A jelzős nevet különírjuk (<i>orvosi zsálya levél, fekete bodza virág, fekete mustár mag</i>) – nem alkalmazuk a jelző egybeírási szabályát
Hatóanyagnév	
Latin név:	Mivel az eredeti latin név tulajdonnévszerű, az utótagot, amely nem forrásnyelv szerinti, kötőjellel társítjuk (<i>Papaver-alkaloid, Salvia-glikozid, Pulmonaria-flavonoidok, Pulmonaria officinalis-flavonoid</i>)
Magyar név	<ul style="list-style-type: none"> Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (<i>mákalkaloid, zsályaglikozid, orbáncfű-flavonoid, körömvirág-flavonoid</i>). A jelzős nevet különírjuk (<i>orvosi zsálya glikozid, orvosi tüdőfű flavonoid</i>) – nem alkalmazzuk a jelző egybeírási szabályát
Gyógyszerforma	A gyógyszernevet és a gyógyszerformát a gyógynövényi készítményeknél is különírjuk (<i>orvosi zsálya tabletta, orvosi zsálya levél tinktúra, feketebodza-virág kenőcs, csukamájolaj szirup</i>), követve a gyógyszerészek hivatalos álláspontját.

VÉLEMÉNYEK

Berényi Mihály

Nehéz teljesen közös álláspontot kialakítani, hiszen nagyon eltérők a vélemények. Hozzám legközelebb Ludányi Zsófia és Siptár Péter javaslatai állnak. Ha elfogadjuk a főszerkesztői összegzést, az mennyire fog átmenni a gyakorlatba? Nézzük meg néhány mai kereskedelmi termék igen furcsa nevét!

Csupor Dezső

Bár a Bősze Péter által írt összefoglalás nem minden ponton egyezik meg azzal, amit eredetileg javasoltam, az, amit leírt, elég összetartozó rendszer ahhoz, hogy el tudjam fogadni – tehát támogatom. Nekem most úgy tűnik, ennél csak bonyolultabb, kivételeket tartalmazó és emiatt nehézkes szabályrendszer képzelhető el.

Egyetlen kiegészítő javaslat: jó lenne szabályba/javaslatba foglalni, hogy a binominális latin növényneveket, a nemzetségek nevét, a változatok, alfajok neveit döntve kell írni (ezt most is így írják többnyire, de szabállyal ezt meg lehetne erősíteni).

Ludányi Zsófia

A javaslatnak csak bizonyos részeivel értek egyet. A latin nevekénél, amikor a tulajdonnévi értékű alakulat kéttagú, pl. *Pulmonaria officinalis*, akkor célszerűbb lenne a *flavonoid, alkaloid* stb. utótagot kötőjel nélkül kapcsolni. Vö. AkH. 168.: „Ha

az egymástól különírt, személynévből és köznévből álló jelzős szerkezethez (*Julianus barát*) egy újabb köznévből (pl. *szobor*) kapcsolódik, ez elé nem teszünk kötőjelet, például: *Gül Baba türbe, Julianus barát szobor, Kászim pasa bástya, Szent István vértanú plébániatemplom, Jeremiás próféta kolostor*.” Másik analógia: az idegen szavakból álló állandósult szókapcsolatok esetében sem kötőjellel kapcsolják az utótagot: *maine coon tenyésztő, dura mater kettőzet*. A helyesírási rendszerbe jobban illeszkedik a különírt forma, ráadásul jóval egyszerűbb is. Tehát a *Pulmonaria officinalis flavonoid, Salviae officinalis levél*. (Ez utóbbinál szerepel, hogy „felemás alak”, és inkább kerüljük: ezzel nem értek egyet. Teljesen természetesen a szaknyelvben az ilyen típusú alakulatok.)

Az *orvosi zsálya levél, fekete bodza virág, fekete mustár mag* stb. típusúak esetén legfeljebb akkor javasolható a három szóba írás, ha olyan esetről van szó, mint pl. a *sárgaliliom + levél, sárga liliom + levél* vagy: *indiai kender + termesztés, indiai kender + termesztés*. Tehát ha a helyesírási szabályokat betartva egyébként ugyanaz lenne az írásképp. Ezekben az esetekben elfogadható, hogy szeretnék megkülönböztetni a két fajt: akkor lehet *sárga liliom levél* és *sárgaliliom-levél*. Hogy hány ilyen eset van, arra nem látok rá. Valóban olyan sok növénynév van, amely különírva is, egybeírva is létezik, csak más-más fajra utalnak? Mert az indoklásból erre lehet következtetni.

Általános szabályként nem javaslom azt megfogalmazni, hogy ne alkalmazzuk az AkH. 141. b)-t a fentebb leírt típusoknál. De, alkalmazzuk, és legfeljebb csak akkor térjünk el tőle, ha (1) nagyon nehezen olvasható, hosszú összetétel keletkezik (*gyapjas*

gyöngyajakfű tabletta – például itt még érthető valahol a 3 szóba írás); (2) a *sárgaliliom* – *sárga liliom* esetében, ha az utótaggal ellátott alakulatok írásképe egyébként ugyanaz lenne, ha követjük a helyesírási szabályokat.

Szöke Éva

Messzemenően egyetértek Vincze Judittal, aki mindkét területnek egyaránt szakértője. Számomra az ő véleménye a legmeggyőzőbb. Kérem Bősze Pétert, hogy a javaslatait feltétlenül vegye figyelembe.

Bősze Péter javaslatával kapcsolatban az alábbi írásmódok megfontolását javaslom:

A gyógyhatású növényrész (drog)/ magyar név:

- Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (*zsályalevél, citromfűlevél, fűzfakéreg, körömvirág*).
- A jelzős nevet különírjuk (*orvosi zsályalevél, fekete bodzavirág, fekete mustármag*) – nem alkalmazzuk a jelző egybeírás szabályát

Hatóanyagnév / Magyar név

- Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (*mákalkaloid, zsályaglikozid, orbáncfű-flavonoid, körömvirág-flavonoid*).
- A jelzős nevet különírjuk (*orvosi zsálya glikozid, orvosi tüdőfű flavonoid*) – nem alkalmazzuk a jelző egybeírás szabályát

Csupor Dezső javaslatát, a latin nevek dőlt betűs írására szintén támogatom.

Vincze Judit

Bősze professzor mindig fején találja a szöveget. A következtetései jók és az összegzőképessége fergeteges. Amivel nem értek egyet,

s Ludányi Zsófiával viszont igen: A latin neveknél, amikor a tulajdonnévi értékű alakulat kéttagú, célszerű az utótagot kötőjel nélkül kapcsolni. Idézem: „A helyesírási rendszerbe jobban illeszkedik a különírt forma” – ennek örülök, mert akkor még sincs akkora szakadék a nyelvészek és a szakemberek között –, „ráadásul jóval egyszerűbb is” – ez utóbbi a legfontosabb (könnyen megjegyezhető és használható). (Mind a hatóanyagnév-nél, mind növényrész-nél: *Salviae officinalis levél; Pulmonaria officinalis flavonoid*.) Az egytagú tulajdonnévszerűeket magyar utótaggal írva kötőjelesen írnám – és nem érzem felemás írásnak (*Salvia-levél, Pulmonaria-flavonoidok*). S amikor a *Salviát szalviának* írjuk – mondjuk ismeretterjesztő kiadványokban –, akkor természetesen *szalvialevél*. Bár ettől nekem borsószik a hátam, mert van helyette *zsályalevél*.

Ludányi Zsófiának: azon félelme, hogy gyógynövények esetében nem javasolnánk az AkH. 141. b) pont alkalmazását, átláthatatlanságot okozna, a magyar elnevezések + növényrész vagy hatóanyagnevek együttesénél csak megnyugtatom, a szakember (reményeim szerint) tudja, mikor sárga a liliom. S biztos sokkal szakszerűbb: *vérehulló fecskefű tejnedvet* írni, mint pl. *vérehulló-fecskefű-tejnedvet*, mert sajnos találkoztam vele – és Ludányi is a túl hosszú, nehezen olvasható összetételnél egyetért a javaslattal. Példám esetében viszont lesz valaki, volt valaki, akinek az még nem hosszú. (Hasonló szabályt alkalmaznák a baktérium- és vírusneveknél is!) Csupor Dezső döntött betűs alkalmazási javaslatát elfogadható, követhető, s eszerint is járok el.

Bősze Péter

Köszönöm a véleményeket. Egyetlen személyes megjegyzés: érthetetlen, hogy miért javasoltam a *Salvia officinalis levél* vagy a *Pulmonaria officinalis flavonoid* szerkezet kötőjelezését, amikor éppen a különírással következtem, a készülő helyesírási útmutatóban is a különírást javasoltam. Ez elírás, természetesen a különírás a javaslatom.

ÖSSZEGZÉS

Végső javaslat, a vélemények szerint módosítva, egyetértéssel:

Latin növénynév:	Tulajdonnévszerű idegen szószervezetek; nagy kezdőbetűvel és különírjuk (<i>Salvia officinalis</i>)
Magyar növénynév:	Köznevek (<i>mák, citromfű, orvosi zsálya, fekete bodza</i>).
Gyógyhatású növényrész	
Latin név	Tulajdonnévszerűek; nagy kezdőbetűvel és különírjuk (<i>Salviae officinalis folium, Sennae folium</i>).
Latin + magyar	Szavakhoz kötőjellel, szószervezetekhez különírjuk (<i>Salvia-levél, Salviae officinalis levél</i>).
Magyar név	<ul style="list-style-type: none"> • Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (<i>zsályalevél, citromfűlevél, fűzfakéreg</i>). • A jelzős nevet különírjuk (<i>orvosi zsálya levél, fekete bodza virág, fekete mustár mag</i>).
Latin hatóanyagnév	Szavakhoz kötőjellel, szószervezetekhez különírjuk (<i>Papaver-alkaloid, Pulmonaria officinalis flavonoid</i>).
Magyar hatóanyagnév	<ul style="list-style-type: none"> • Az összetételeket egybeírjuk a szótagszámlálás szabályai szerint (<i>mákalkaloid, körömvirág-flavonoid</i>). • A jelzős nevet különírjuk (<i>orvosi zsálya glikozid, orvosi tüdőfű flavonoid</i>).
Gyógyszerforma	A gyógyszernevet és a gyógyszerformát a gyógynövényi készítményeknél is különírjuk (<i>orvosi zsálya tabletta, orvosi zsálya levél tinktúra, fekete bodza virág kenőcs, csukamájolaj szirup</i>), követve a gyógyszereszek hivatalos álláspontját.